

Udvarhelyszéki helyismereti évfordulók 2009. május–szeptember

Május

1 – 60 éve, 1949-ben halt meg Székelyudvarhelyen **Dobos Ferenc** történész. Alsójárán született 1881. július 31-én, Kolozsváron végzett főiskolát, 1908-tól az udvarhelyi Katolikus Főgimnáziumban tanított. Cikkeket, verseket közölt, tanulmányt írt a székelyek eredetéről (*A székelyek hun eredete*). *Őszi levélhullás* (Kolozsvár, 1941) címmel verskötete jelent meg.

10 – 80 éve született **Kányádi Sándor** költő, műfordító Nagygalambfalván. Az udvarhelyi Református Kollégiumban (1941–44) járt és a Katolikus Főgimnázium magántanulója volt (1944–45), illetve a fémipari középiskolában tanult (1946–50). Színészi tanulmányait félbehagyva magyar irodalom szakot végzett (1954), a *Dolgozó Nő*, majd 1960-tól a *Napsugár* szerkesztője volt nyugdíjba vonulásáig. Rímtelen, szabálytalan sorok, metaforikus stílus jellemzik verseit, amely a kifejezés átteleesebb módjait keresve alakult ki a hatvanas évektől. Gyermekverseit, történeteit mondhatni minden hazai magyar gyerek ismerte a gyerekklapból, illetve később a tankönyvekben is helyet kaptak. Számos könyve jelent meg, több hazai és külföldi irodalmi díjjal tüntették ki (Kossuth-díj 1993, Herder-díj 1994).

Kányádi Sándor

21 – 50 éves **Páll Szilárd** író. Brassóban született 1959. május 21-én, ott végezte a középiskolát, majd Kolozsváron közgazdasági diplomát szerzett 1983-ban. Székelyudvarhelyen a készruhágyár közgazdája volt. 1988-ban települt Magyarországra, de részt vesz az udvarhelyi *Székely Útkereső* szerkesztésében (1992–93), munkatársa volt az *Udvarhelyi Híradónak* (1995–97). Kötetei: *A csodaóra* (novellák, Bukarest, 1983), *A bolondok hatalma* (regény, 2000, 2003).

25 – 30 éve, 1979-ben halt meg Eszterneken **Benedek Simon** történész. Székelyszentléleken született 1907. október 3-án. Ferences szerzetesként P. Benedek Fidél néven ismert, szülőfaluja iskolája az ő nevét vette fel.

Június

7 – 35 éve halt meg Székelyudvarhelyen **Lévai Lajos** író, pedagógus. 115 évvel ezelőtt, 1894. június 27-én született a kincses városban. Történelem-földrajz szakot végzett, bölcsészettől szerzett doktori címet (1926, Szeged). Ezt követően az udvarhelyi református tanítóképzőben, illetve kollégiumban nyugalomba vonulásáig (1949) tanított. Munkássága sokoldalú: monográfiát írt Orbán Balázs szülőfalujáról, ifjúsági regényeket, színdarabokat, zenés színműveket, több újság közölte cikkeit, így az udvarhelyi *Szabadság*, *Ellenzék*, *Brassói Lapok*, *Népújság*. Számos önálló munkája közül megemlíthjük: *Székely betlehemi játék és lakodalmi ének* (1935, Székelyudvarhely), *A Székely Dalegylet emlékkönyve* (1938, Székelyudvarhely), *Parabolák* (elbeszélések, 1943, Székelyudvarhely), *Petrozsény települése* (1927, Székelyudvarhely).

22 – 85 éve született Kolozsváron **Ferenczi Géza** régész. 1954-től húsz éven át az udvarhelyi múzeumot igazgatta. Testvérével, Ferenczi István professzorral vidékünk számos korai várát megásták, ennek eredményeként közös tanulmányokat közöltek. Az utóbbi évtizedben régészettel, művelődéstörténettel (pl. rovásírás) kapcsolatos több önálló tanulmánykötete jelent meg Udvarhelyen: *Székely rovásírásos emlékek* (tanulmány, 1997), *A moldvai ősbib csángók* (tanulmány, 1999), *Utazások*

P. Benedek Fidél

Udvarhelyszéken. Útleírás (2001), *Lapok Erdély múltjából. Tanulmányok* (2002), *A székely rovásírás az idők sodrában* (tanulmányok, 2002).

25 – 80 éve született Hodgyában **Pál Árpád** matematikai és csillagászati szakíró. Gyergyószentmiklóson és Székelyudvarhelyen járt középiskolába. Matematika–fizika szakon tanult Kolozsváron (1949–52), majd a moszkvai Lomonoszov Egyetemen szerzett diplomát és doktorált (1957). A Bolyai (1956–59), majd a Babeş–Bolyai Egyetemen tanított nyugdíjazásáig (1995). Román nyelvű tankönyv társszerzője, fordítója. *Bolyai János – az ember és a tudós* című munkája magyarul (1992) és románul (1993) is megjelent. Az Európai Csillagászati Társaság egyik alapítója, 1994-től a Román Csillagászati Bizottság elnöke.

Július

17 – 80 éve, 1929-ben született Lövétén **Balázs Márton** matematikai szakíró. Udvarhelyen járt középiskolába. A kolozsvári egyetemen tanított, hazai és külföldi folyóiratok több nyelven közölték tanulmányait.

Augusztus

17 – 80 éve, 1929-ben halt meg Kisbaconban **Benedek Elek**. A nagy mesemondó, mindenki Elek apója Kisbaconban született 1859. szeptember 30-án, székely katonacsaládban. A székelyudvarhelyi Református Kollégiumban ta-

nult, majd Budapesten egyetemre iratkozott, aztán újságíró lett, és az akkori kormánypart képviselője. 1921-ben hazatelepedett, hogy személyesen is példát mutasson az elvándorlás ellen. Fiatalon elkezdte a folklórgyűjtést, 1894–96-ban jelent meg ötkötetes munkája *Magyar mese- és mondavilág* címen. Novellái, regényei kevésbé ismertek, mese- és mondaátdolgozásai azonban máig sem veszítettek népszerűségükből. Az általa alapított *Cimbora* gyermeklap színvonalas olvasmánnyal látta el az olvasót. Benedek Elek szerkesztői, irodalomszervezői munkásságában az ifjabb korosztály nem került háttérbe, a népszolgálat és népművelés terén éppen őket tekintette a legfontosabbaknak. A magyar gyermekirodalomba szerzőként is örökre beírta a nevét.

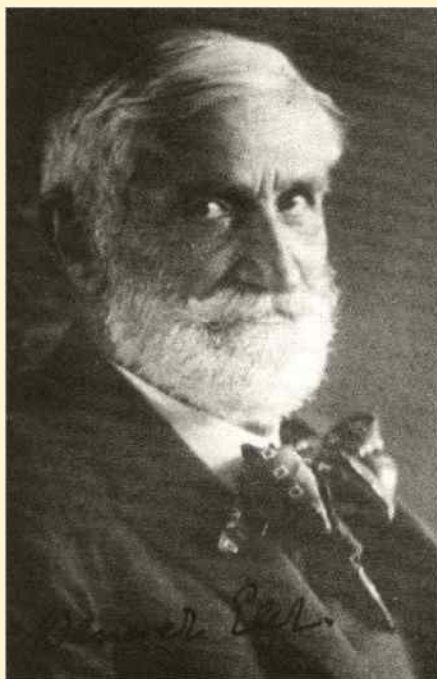
Szeptember

1 – 95 évvel ezelőtt, 1914-ben született ifjabb **Nagy Géza** író, tanulmányíró, műfordító, tankönyvszerző Székelyszenterzsébeten. A székelyudvarhelyi és kolozsvári református kollégiumban végezte a középiskolát, magyar–német–román szakot végzett (1936), magyar nyelvből és irodalomból és Délkelet-Európa történetéből doktorált. A zilahi Wesselényi Kollégiumban (1936–37), majd a kolozsvári Református Kollégiumban tanított (1937–48). Az EME titkára 1942–47 között. Részt vett a Bolyai Tudományegyetem szervezésében (1945). A Duna-csatornához deportálták (1953–54). 1971-től nyugdíjba vonulásáig (1979) előadó tanár volt a Babeş–Bolyai Egyetemen. Írásait az *Utunk*, *Igaz Szó*, *Művelődés*, *Tanügyi Újság*, *Igazság* közölte. Román, francia és német irodalomból fordított magyarra. 1981. január 24-én halt meg Marosvásárhelyen.

5 – 60 éve, 1949-ben lett öngyilkos Turnu Severinben **Bíróné Váró Éva** költő. Székelyudvarhelyen született 1915. február 6-án, az udvarhelyi tanítóképzőben tanult. 1939-ben megjelent *Tavaszból nyárba* című verskötetéhez Tompa László írt előszót. Férje Bíró Sándor történész volt.

14 – 65 évvel ezelőtt, 1944-ben halt meg Nagyváradon bethlenfalvi **Paál Árpád** szerkesztő, közíró. Brassóban született 1880. október 16-án, középiskoláit Brassóban, Kolozsváron és a székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumban végezte (1898), Kecskeméten jogakadémián végzett (1903), majd Ko-

lozsváron államtudományi (1903) és jogtudományi (1905) doktorátust szerzett. 1908–1918 között Székelyudvarhelyen vármegyei főjegyző, 1918 őszén a Károlyi-kormány Udvarhely vármegye alispánjává nevezte ki, november 2-án az akkor alakult Székely Nemzeti Tanács elnökévé választották. A románok udvarhelyi bevonulása (dec. 6) után letartóztatták és hadbírórság elé állították. Kolozsvárra internálták, ott Szellemi Front néven mozgalmat szervezett. Székelyudvarhelyi diáklapokban verseket közölt, majd 1899-ben a *Kolozsvári Lapok* közölte őt. A polgári radikális *Keleti Újság*ban lehozott cikkei alapján az erdélyi magyar újságírás legjelentősebbjei közé emelkedett. Közügyekben a valósággal való számvetés, a polgári-radikális szabadelvűség jellemezte. Hitt a jogegyenlőségen alapuló megegyezésben, a román demokratikus erőkkel való szövetkezésben. Kós Károllyal és Zágoni Istvánnal közösen adták ki a *Kiáltó szó* című röpiratot (ő írta a harmadik, a *politikai aktivitás rendszere* című tanulmányt). A *Napkelet*, az *Újság*, 1932-től az *Erdélyi Lapok* főszerkesztője, a *Keleti Újság* munkatársa volt, az Erdélyi Szépművészeti Céh alapító tagja (1924), a Kemény Zsigmond Társaság tagjává választja. Közölt a *Pásztortűz*, a *Magyar Kisebbség*, az *Erdélyi Fialatok*, az *Erdélyi Iskola*, a *Szilágyosság*, a *Szamos*, a *Temesvári Hírlap* című lapokban. 1927–31 között Szatmár megye parlamenti képviselője, kidolgozta

Benedek Elek

a kisebbségi magyarság közművelődési önkormányzatára vonatkozó törvénytervezetét. A bécsi döntés után behívott képviselőként a Magyar Országgyűlés tagja lett. Kéziratait és levelezését a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum őrzi. Önálló munkái: *Szellemi művelődésünk jövője* (Székelyudvarhely, 1907); *Törvény a székely közületek közművelődési önkormányzatáról a Párizsban 1919. december 19-én kötött nemzetközi szerződés 11. cikke alapján* (Kolozsvár, 1931); *Emlékezések Kölcsey Ferencre* (Brassó, 1939); *József-falva* (Helyszíni jelentés a bukovinai magyar község helyzetéről a tűzvész után. Kolozsvár, 1939).

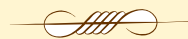
18 – 85 évvel ezelőtt, 1924-ben született Tordátfalván **Orbán Lajos** újságíró, műfordító. Sepsiszentgyörgyön és Székelykeresztúron (1940) járt középiskolába, magyar–francia szakot végzett (1945). Újságíróként dolgozott a *Világosságnál* (1947–52), majd az *Előre* (1952–65) és az *Igazság* (1965–84) szerkesztője. Románból fordított (Eusebiu Camilar: *A mag kicsirázik* – 1952; Francisc Munteanu: *A Maros menti város* – 1956). Regénye: *Kitérő* (1959).

23 – 95 éve született Székelyszenterzsébeten **Kiss Ernő** matematikai szakíró, aki a számelmélettel és a matematikai módszertannal foglalkozott, hazai lapokban közölt tanulmányokat. Zilahon, Marosvásárhelyen, Szászrégenben tanított, a vásárhelyi főiskola tanársegéde, majd 1950-től a kolozsvári egyetem előadótanára volt. 1990. január 30-án halt meg a kincses városban.

29 – 70 éve, 1939-ben született **Gyárfás L. Miklós** karikaturista, humorista Székelyudvarhelyen. Az udvarhelyi középiskolai évek után Kolozsváron jogot és közgazdaságot tanult, Marosvásárhelyen közgazdászként dolgozott. A hetvenes évek közepétől közölték karikatúráit a lapok, kiállításokon is szerepeltek munkái.

30 – 150 éve, 1859-ben született Kisbanban **Benedek Elek**.

Összeállította P. Buzogány Árpád

A kőrispataki szalmakalap-múzeum
 Szőcs László felvételei
 Lásd cikkünket a 22. oldalon